

Enaka pot za vse

Pogovor s terapevtko montessori, gospo Loro Anderlik

✍ Edvarda Šteblaj

Loro Anderlik sem spoznala pred dobrimi desetimi leti v njeni preprosti hišici sredi Bavarske, blizu Münchna, kjer ima svojo zasebno prakso terapije montessori. Vsakogar prepriča s svojo preprostostjo, iskrenostjo, ljubeznivostjo, milino, predanostjo in preudarnostjo v skrbi za najšibkejše. Je terapevтка montessori in soustvarjalka te posebne smeri. Že od leta 1971 se predaja delu z osebami s posebnimi potrebami in njihovim skrbnikom (staršem, učiteljem ...). Napisala je več knjig, prejela več priznanj in nagrad, med njimi omenimo častno diplomu terapevტ montessori (2008) in nagrado Zvezne republike Nemčije za posebne dosežke (2011). Kljub visoki starosti (roj. 1933) je še vedno zelo dejavna, dnevno ima individualne obravnave, predava v Nemčiji in tujini, vodi izobraževanja za terapevტe montessori in različna krajša izobraževanja. Tudi pri nas je imela že dva seminarja za starše in strokovne delavce.

Vaša prva izobrazba ni pedagoška. Kaj vas je pripeljalo na to pot?

Temu bi lahko rekli naključje ali še bolje, Božja volja. Želela sem delati z otroki in za to sem potrebovala neko formalno izobrazbo, uradni

dokument. Glede na to, da sem bila zaposlena in mati dveh otrok, sem si lahko privoščila izobraževanje le ob koncih tedna in med počitnicami. Sprva mi smer izobraževanja niti ni bila pomembna. Izbrala sem zame takrat najboljšo mednarodno specialno/rehabilitacijsko pedagogiko montessori (Der Internationale Montessori-Heilpädagogik-Kurs).

Vaše delo izhaja iz spoznanj Marie Montessori, iz pedagogike montessori. S čim vas Montessorijeva še posebej nagovarja?

Maria Montessori se je sprva ukvarjala z otroki z motnjami v duševnem razvoju, ki so bili takrat zapostavljeni in zanemarjeni. Dokazala je, da so se tudi ti otroci sposobni učiti – če le imajo priložnost za to. Da bi čim bolj spodbujala razvoj teh otrok, je pripravljala in razvijala različne materiale ter celo ustanavljala šole. Iz tega izhaja zame najpomembnejše sporočilo: “Ne iščite primanjkljajev, temveč sposobnosti in talente.”

Že Maria Montessori je ugotavljala, da je pot, na kateri se močni izpopolnjujejo, enaka tisti, na kateri se šibki krepijo. Tudi vi zagovarjate, da za vse obstaja enaka pot. “Ein Weg für alle!” je tudi naslov vaše prve knjige. Pojasnite nam, prosim.

“Močni se izpopolnjujejo na enak način, kot šibki postajajo močnejši!” Ta stavek sem gotovo stokrat slišala od prof. dr. Theodorja Hellbrüggeja¹, ki je pedagogiko montessori prepoznal kot priložnost za vključevanje različno prizadetih otrok. Ko smo v ustanovi Kinderzentrum v Münchnu opazovali otroke, smo pogosto z začudenjem ugotavljali, da ima vsak otrok določene šibkosti, da pa te nikakor ne

vplivajo na razvoj intelekta – če smo otrokom dali priložnost, da so stvari prijeli in dojeli s čutili, smo s tem spodbudili njihovo razmišljanje.

Otrokom z različnimi primanjkljaji, ovirami oz. motnjami v razvoju smo dali v roke klasične materiale montessori. Spomnim se tetraplegične deklince. Kljub temu, da sama ni mogla držati, sem ji v roke položila geometrijsko telo, piramido. Potipali sva vrh, robove in ploskve piramide. Potem sem piramido postavila pred njo in deklince spodbudila, da jo prevrne, prekopicne. To ji ni uspelo, čeprav je bila deklince sposobna odriniti krožnik z mize, ko ni želela več jesti. Več ur terapije sva tipali in se pogovarjali o različnih geometrijskih telesih in ugotavljali, da ima pasja koča obliko kvadra (pes mora imeti dovolj prostora, da se lahko zlekne, pretegne) in da na kvadratu stoji še prizma (da dež odteka s strehe).

Nekaj tednov pozneje mi je njena mama z navdušenjem pripovedovala, kako se je Andrea navdušila, ko so po televiziji poročali o nemirih pri egiptovskih piramidah v Gizi ter o slabih bivališčih revnega prebivalstva.

S tem je Andrea pokazala, da razmišlja, da je odprta za svet okrog sebe in da jo stvari zanimajo. V čem je torej razlika v primerjavi z otrokom, ki ni prizadet?

Veliko se govori o politični in gospodarski krizi in krizi odnosov, zato vedno bolj čutimo pomen prebujanja etosa. Mar nas to ne spominja na veliko željo in namen Montessorijeva, ki je s svojim pedagoškim pristopom želela spodbuditi oz. doseči mir v svetu? Zavedala se je, da se moramo najprej obrniti k otroku, če želimo vplivati na neko družbo ali jo spreminjati. Torej bomo morali v prihodnosti

dati še večji pomen vzgoji in izobraževanju. Kakšno bi moralo biti sodobno izobraževanje?

Drži, da se je Maria Montessori zelo zavzemala za mir – tako v velikih kot v malih stvareh. Pri tem je izhajala iz čudovite moči otrok, ki so sposobni vzeti današnje znanje kot osnovo in na tem graditi. Otroci lahko dosežejo družbene spremembe (“Otrok je oče človeštva.”). To velja tako v pozitivnem kot v negativnem smislu. Zakaj so danes mnogi mladi

Lore Anđelič: dela z otrokom

v skušnjavi, da se pridružijo islamu, vendar ne tistemu islamu, ki se prav tako kot mi trudi za mir, temveč da bi odšli v boj. Vemo, da so to mladi z zelo različno izobrazbo – od tistih, ki so bili neuspešni v šoli ter iščejo priznanje, do izobraženih, ki bi s svojo izobrazbo zagotovo imeli možnosti za dobro življenje.

V čem je problem? Maria Montessori je že od začetka poudarjala medsebojno spoštovanje. Vedenje pedagoga je zgled za celotno skupino. Zato se to v pedagogiki montessori poučuje in pojmuje kot izredno pomemben element. Prav tako je pomembno pripravljeno okolje, ki oblikuje otroka.

Rokovanje z materialom ima enako močan vpliv kot druženje z ljudmi. Uporabljeni material je treba natančno pospraviti nazaj, da lahko zadnji dela z njim enako dobro kot prvi. Vrata odpiram in zapiram potih, da nikogar ne prestrašim. Imam tudi pravico odločati, ali želim delati sam, v paru ali v skupini. Smem si izbrati delovni prostor, ki ga morajo ostali spoštovati ... Tisoč priložnosti je, da vadimo mirno sobivanje, kjer vsak pride do svoje pravice in priznanja – ne s pomočjo nasilja, temveč s spoštovanjem drugega, komunikacijo in sposobnostjo uživanja. Ta način razmišljanja in čustvovanja mora biti zasidran že v družini. Veliko staršev intuitivno vzgaja svoje otroke na tej osnovi. Drugi starši se še držijo starih načinov: “Moraš ubogati!” “Dam ti, kar želiš, ti pa mi daj mir!” Današnji mediji zapeljujejo tako otroke kot starše.

Menim, da morajo že starši izkusiti, kaj pomenijo ljubeča pozornost, spoštovanje in upoštevanje. Prvi vpliv v družini je odločilen, vzgoja in ponudba še tako dobrih ustanov za otroke lahko veliko popravita, ne moreta pa nadomestiti vsega. To pomeni, da je

oboje enako pomembno: tako delo s starši kot delo v dobro vodenih jaslih, vrtcih in šolah.

Vedno bolj se zavedamo, da smo različni in da lahko drug drugega krepimo le v različnosti. Potemtakem lahko o inkluziji govorimo kot o novi kulturi. Ste velika zagovornica in učiteljica inkluzije. Nam lahko poveste kaj o tem?

Kultura je v najširšem smislu vse, kar je človek ustvaril in oblikoval. Zato k naši kulturi trenutno še vedno spada veliko izključevanja; izključevanje tistih, ki so videti drugače, ki ne ustrezajo pričakovanjem, ki se obnašajo dru-

gače, kot od njih pričakujemo. Kulture se spreminjajo s pomočjo ljudi. Zato vas, draga gospa Šteblaj, ter vaše sodelavke in sodelavce imenujem pionirje. Spoznali ste, da izključevanje škoduje vsem, tako ljudem, ki jih izključimo, kot tudi ljudem, ki se odpovejo (ali morajo odpovedati) njihovem prispevku v družbi. S tega stališča lahko označim terapijo montessori kot izredno pomemben prispevek k napredku socialnih in gospodarskih vidikov vaše kulture.

Socialna pediatrija je pri nas precej nepoznana, za vas pa je ključna.

Socialna pediatrija obsega celotno skrb za zdravje otroka – tako z medicinskega kot z družbenega vidika. “Če vsi vlečejo vrv v isto smer, se lahko veliko premakne!” Če se skupno dela za cilje, ki jih nato upoštevajo vse vpletene osebe, je obremenitev bolnika občutno manjša.

Razložila bom s primerom. Dekle z več motnjami, z ne povsem obvladljivo epilepsijo, obiskuje gimnazijo. Rada ima šport in je na tem področju še posebej ambiciozna. Je samozavestna, priljubljena v razredu, sprejeta kot prijateljica. Učitelji si zelo prizadevajo, da bi ji lahko (skoraj) vedno nudili pomoč pri epileptičnem napadu. Sošolci s tem nimajo problemov, tudi oni poznajo prve ukrepe, ki jih je ob napadu treba kar najhitreje izvesti. Obstaja le ena izjema: ne sme se udeležiti ur plavanja – tu je tvegavanje preveliko! Za dekle je bil to velik šok, kajti želela je delati isto kot njeni sošolci. Našli so rešitev: pri vsaki uri plavanja njena mati sedi ob robu bazena in pazi na hčer. Poleg tega ji pomaga pri slačenju in oblačenju ter ji nosi torbo z oblačili od šole do plavalnega bazena.

V tem primeru je ta rešitev zelo dobra, natančno prilagojena potrebam vseh udeležениh. Učitelj ne more in noče prevzeti odgovornosti. Problem časa, ki je potreben za pot od šole do bazena in za preoblačenje, je rešen. Pomanjkanje prostora v kabini pa postane kar dramatično. Dekleta sama poiščejo rešitev: zaprejo vmesna vrata in se preoblečejo na hodniku.

Seveda pa ima vsaka oseba s posebnimi potrebami drugačne individualne potrebe. 'Pogled čez planke', torej sodelovanje vseh aktualnih ustanov pri iskanju nekonvencionalnih rešitev, lahko prepreči, da bi osebe s posebnimi potrebami postale duševno prizadete.

Katere lastnosti moramo krepiti, da bomo dobri pedagogi, ki bomo sposobni inkluzivnega razmišljanja in delovanja?

Dobri pedagogi opazujejo in zelo natančno ločijo opazanje od interpretacije. Osnova za delo je (po mojem mnenju) temeljna izobrazba v pedagogiki in specialni pedagogiki montessori (Montessori-Heilpädagogik). Sem sodi še trdno prepričanje, da vsak otrok v sebi skriva sposobnosti, ki le čakajo na to, da jih odkrijemo in 'izbezamo na plano'. Za vas kot voditeljico v inkluzivni skupini je pomembno, da vedno prepoznate pozitivne zasnove, ki jih prinese vsak otrok. Ko krepite te pozitivne zasnove, se izboljšuje celotno vzdušje v skupini.

Od kod pa vi črpate neumorno moč in optimizem, ki ga izžarevate? Kaj vas najbolj veseli? Vas kaj žalosti?

Moč črpam, skupaj s starši, iz primerov, ko nam uspe doseči pozitivno pot za otroka in celotno družino. Če nam to ne uspe, me to ne potre, ampak razjezi in spodbudi k novim premislekom.

Iz srca hvala za vse vaše delo, izkušnje in spoznanja. Naj vas zdravje še dolgo drži pri močeh in dobrodošli v Sloveniji.

Najlepša hvala vam in tisoč dobrih želja! ■

Iz nemščine prevedla Tanja Volk

Opomba

1. Theodor Hellbrügge (1919–2014) je bil nemški pediater in pionir socialne pediatrije. Ustanovil in vodil je prvi socialnopediatrični center (Kinderzentrum München) za otrok in mladostnike, Center za razvoj rehabilitacije, zgodnjega odkrivanja in zgodnje intervencije in socialne vključenosti. Trenutno je v Nemčiji in tujini več kot 200 takih centrov.

Pedagoška osebnost

Razumevanje Gogalove osebnostne pedagogike

✍ Simona Knavs

Za šolsko delo je vedno ključnega pomena učiteljeva osebnost. Gogala temeljni pomen daje pedagoškemu erosu in pedagoškemu čutu. Vzgaja lahko človek, ki razume in čuti notranje procese v osebnosti in je zavezan stalni rasti.

Dinamika posameznikove duševnosti, njegovo oblikovanje subjektivnega duha na podlagi prirojenih čutov in razvoja sposobnosti doživljanja duhovnih predmetov ustvarja človekovo notranjo kulturnost. Izražanje le-te je ustvarjalni moment kulture. Enako velja tudi za pedagoško kulturo.

Gogala identificira pedagoške duhovne predmete (vrednote, zakonitosti) in pedagoške duševne predmete (pedagoške čute, sposobnosti, subjektiven ter objektiviran duh). To so takšni elementi, ki jih ni mogoče pripisati katerikoli drugi kulturni panogi (praksi, vedi ali znanosti). Med predmete objektivnega pedagoškega duha uvršča: izobraževalni ideal, vzgojni ideal, smisel in cilj pedagoškega dela ter pedagoško vrednoto, duhovno razdajanje samega sebe.

Po pedagoških idealih lahko sega pedagog, ki ima vsaj kanček prirojenega pedagoškega čuta in ga tudi zavestno razvija. Gogala identificira dva pedagoška ideala, in sicer pedagoški eros ali pedagoško duhovno ljubezen ter pedagoški čut, instinkt ali takt.

Objekt pedagoške ljubezni ni vzgajani, ampak pedagoško delo samo, torej duhovno in duševno oblikovanje sebe in drugih. Zaradi pedagoškega erosa pedagogu njegovo delo pomeni notranjo življenjsko potrebo, življenjski

interes. Je izvor njegovega notranjega zadovoljstva, predstavlja mu smisel življenja, poslanstvo. Je "bistveni znak učitelja /.../. Kdor ga nima, ne more postati učitelj, kdor ga ima, je nujno in vedno učitelj." (Gogala, 1931/32, 2005: 172).

Po eni strani je torej pedagoški eros potreba oblikovanja duševnosti, a po drugi strani tudi zelo pomembna notranja potreba po posredovanju duhovnih predmetov, kulturnih vrednot, zakonitosti, ki jih je pedagog sam spoznal, tudi drugim. To posredovanje je mogoče le, če je pedagogovo spoznanje pristno, dejansko, osebno in če je njegovo zanimanje za posredovane predmete veliko. "Z eno besedo, nuditi je mogoče predmete tako, da se vsebina podajane predmeta združi v otrokovi duševnosti z neko vrsto čustev, ki ovijejo kak predmet v svojo doživljajsko dejavnost in ki ga sprejmejo ter asimilirajo kot vredno in svojo lastno duševno vsebino." (Gogala, 1931: 161–162) Pedagoški eros seveda vključuje tudi odnos do vzgajane, a temelji na želji, da pedagog v odnosu z vzgajanim namensko deluje tako, da ga podpira pri njegovem razvoju sposobnosti doživljanja do samovzgajanja in samoizobraževanja. To je osebni in duhovni stik, ki ga Gogala postavi za nujni pogoj vzgojnega uspeha, ker so samostojno doživeti duhovni predmeti osrednje vzgojno orodje.

Pedagoški eros odgovarja na vprašanje, zakaj vzgajati in izobraževati, pedagoški instinkt pa na metodično vprašanje, kako. To je čut, ki omogoča pedagogu, da "neposredno in brez posebnega razmišljanja takoj začuti, kako bi bilo treba sedajle tega človeka oblikovati." (Gogala, 1931/32, 2005: 172). Pedagoški takt je torej sposobnost pravnega metodičnega in didaktičnega postopanja. Gre za sposobnost